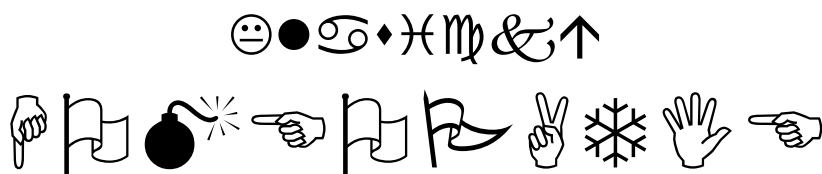

alternativa
alternativa
alternativa
alternativa

číslo 20, ročník 1998

- M. Tylerová: *Jak to nedělat*, str. 3
M. Castrová: *Ta nepříjemná otázka antidot*, str. 13
Rozhovor s Jeremy Sherrem (dokončení), str. 17
C. Hering: *Arnica* (z *Guiding symptoms*), str. 23
P. Mojžíš: *Případ Arnica*, str. 29
J. Vrbík: *Jsou si léky Causticum a Lac caninum podobné?*, str. 31

Oznámení

Škola klasické homeopatie, 1. čtvrtletí 1999

Program:

Vždy 9.00 - 17.00

16., 17. 1. Homolka - 1.- 3. roč., Nick Churchill, RSHom.

Popis nových léků, na jejichž zkouškách se podílel spolu s J. Sherrem: Delfíní mléko, Sloní mléko, Krysí krev, Koňské mléko, Kozí mléko, Lví mléko, Havraní krev. Případy těchto léků v praktické léčbě. Konstituční léčba - metoda a případy.

13., 14. 2. FTVS - Veleslavín - 1. roč., Mgr. Čehovský, Dr. Dufek, Dr. Ryba

Metoda, léky, repertorizace, rozborů videopřípadů.

20., 21. 3. Homolka - 1.-3.roč., Francis Treuherz, FSHom.

Jeden z nejznámějších anglických homeopatů, činný v homeopatii již 25 let. Přednáší v USA, Švédsku, Finsku, Irsku, na homeopatických college v Manchesteru a Seattlu, je autorem mnoha článků a knihy.

Případy s dlouholetým sledováním. Důraz na repertorizaci - výběr symptomů, repertorizační analýza, volba léku, počítačová repertorizace. Dlouholetá zkušenost má v homeopatii zvláštní význam.

Přednášky jsou otevřeny i pro ty, kteří nejsou studenty Školy klasické homeopatie.

KLASICKÁ HOMEOPATIE č. 19. Čtvrtletník pro klasickou homeopatii, 1998.

Redakční rada: MUDr. Pavel Dufek, MUDr. Zuzana Hankeová, MUDr. Josef Kreml, Ing. Petr Mojžíš, MUDr. Hana Pokorná, MUDr. Petr Pudil, MUDr. Luděk Ryba. Šéfredaktor Mgr. Jiří Čehovský, odpovědná redaktorka Mgr. Lenka Ničková .

Vydává nakladatelství ALTERNATIVA, Elišky Přemyslovny 380, 156 00 Praha 5

tel.: (02) 579 223 02 l. 205, tel./fax: (02) 579 223 31

e-mail: alternativa@ecn.cz, <http://www.ecn.cz/alternativa>

Autorské příspěvky a písemné i telefonické objednávky předplatného přijímá redakce.

Cena jednoho výtisku včetně poštovného je 40 Kč. Objednávku časopisu uskutečňte zasláním ceny čtyř čísel, t.j. Kč 160, složenkou typu C na adresu nakladatelství.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha, č.j. NP 1865/1993 ze dne 29.9.1993

Copyright © Alternativa, 1998

Jak to nedělat

Dr. Margaret Tylerová:

Tento článek byl poprvé publikován v časopise "The Homoeopathician" v únoru roku 1912. V říjnu 1929 byl přetištěn v časopise "Homeopathic Recorder".

Přeložila Mgr. Alena Škodová

S díky Julianu Winstonovi za možnost použít jeho archivy a za jeho připomínky.

Dr.Kent, Dr.Gibson Miller a mnoho ostatních vám na základě své práce a dlouholetých zkušeností mohou říct, jak se to dělá. Cítím, že jsem přinejmenším stejně tak způsobilá – na základě zkušenosti mnoha let, kdy jsem předepisovala špatné léky a mnohokrát neuspěla, – vám sdělit, jak se to nedělá. Mívala jsem skvělé záblesky osvětlení a radosti – když jsem vybrala správný lék –, které byly natolik silné, že mě byly schopny při mé optimistické povaze dlouho udržovat v nadšení, ale vezmu-li to kolem a kolem, úspěchem se moje tehdejší působení nazvat nedá, a protože to mnohým z vás může pomoci, řeknu vám proč.

Homeopatie, jak ji znáte já i vy, by měla fungovat a opravdu funguje. Ale já jsem léčení nevzala za správný konec, moje představy byly poněkud neotesané, moje metody se neřídily žádnými zákony, nebyla jsem ve věci příliš zkušená, takže má práce byla tak trochu křečovitá. Určitá síla tu však byla, jak dokazovaly ony záblesky, kdy jsem trochu prohlédla, ale nemohla jsem na ní vždy s určitostí stavět nebo ji donutit, aby pracovala jistě a tiše v můj prospěch – neboť síla vždy funguje pro ty, kdo chápou prostředky, jež mají v rukou, a umějí rozeznat jejich zákonitosti a omezení stejně tak jako osobitosti jejich projevů. Krátce řečeno, já jsem nikdy neměla svou vlastní filozofii... a abych vám pravdu řekla, ani jsem nevěděla, že bych se nějaké mohla naučit. a bez vlastní filozofie člověk sice může používat homeopatické léky, dokonce i homeopatickým způsobem, ale to ještě neznamená, že je homeopat. Takový člověk nikdy nedosáhne jednotných a uspokojivých výsledků. Dokonce ani nerozezná důležitost výsledků, kterých dosáhl, a neví, jak s nimi nakládat.

Chceme-li se stát mistry, musíme umět poslouchat

Zapamatujte si, že jednou z věcí, které vyžaduje síla, je poslušnost. Elektřina je obrovská síla a o její existenci nikdo nepochybuje, protože jásot, který následoval po záblesku světla, byl od nepaměti tak ohromný, že přesvědčil

i nejzapřísáhlejšího skeptika. Ale chceme-li tuto sílu využít, musíme s ní zacházet určitým způsobem, poslušně, musíme ji vést jejími vlastními způsoby a podrobit se jejím charakteristickým zvláštnostem, každé z nich. Teprve tehdy se s ní lépe seznámíme a objevíme ji. Jen skrze věrnou poslušnost, podřízenou této síle, ji můžeme ovládnout tak, aby fungovala ve prospěch člověka, aby byla jeho otrokem. Totéž platí o homeopatii. Neexistují okamžité a spolehlivé metody. Dítě může pohladit kočku po zádech a vylétnou jiskry, ale abychom dosáhli stejnosměrného, užitečného proudu, který rozhýbe stroj, osvětlí město nebo je schopný obletět zeměkouli, musíme se podřít přísným pravidlům. Žádná velká síla nefunguje bez jasných zákonů a omezení, se kterými vždy musíme počítat, nebo neuspějeme. A v homeopatii, jako v elektřině, máte vždy buď všechno – nebo nic! Obě jsou naprosto nehmateľné, obě se poznají podle konečného výsledku. A ani v jedné neexistují polovičaté kroky. Abyste mohli spolehlivě léčit, musí být v pořádku vaše metoda. Sem tam nějaká jiskra – byť byla jakkoliv povzbudivá – není to, čeho chceme dosáhnout. Taková jiskra může svým způsobem působit přesvědčivě a může být i příslibem zlepšení, pokud vylepšíte své metody zacházení s touto silou.

Předpisování na nemoc

Soudím, že pro homeopata je prvním fatálním omylem, když určí chorobu a vybere příslušný lék. Označit Rhus a Bryoniu za “revmatické léky” a prakticky vybírat pouze mezi těmito dvěma znamená dát homeopatii na frak. Nemůžeme uspět v případě, který vyžadoval Sulphur nebo Tuberculinum – či zubaře.

Považovat Sulphur a Graphites za “kožní léky” znamená naprosto propadnout u případů (a není jich málo), které vyžadují Pulsatillu.

Nevyplatí se rezervovat si Sepii na “ženské choroby” a pohrdat těmi, kdo ji používají pro nemluvnata.

Zkrátka, pokud máte homeopatii využít v plné míře, budete se muset naučit léčit jednotlivé případy.

Na tuberkulózní daktylitidu pak například vyberete zrovna Sepii!

Na strumu, dokonce i v případě napadení pravého laloku – aniž by byl napaden levý – Sepii (předložila jsem nedávno takové případy Britské homeopatické společnosti).

Zácpu budete léčit Rhusem nebo Variolinem (jak to dělal dr. Burnett), nebo (jak to nedávno udělal jeden z mých kolegů) vyléčíte noční gastralgii, provázenou zvracením, jedinou dávkou Syphilinia.

Pokud chcete být úspěšní, a to pokud možno často, budete se muset přestat soustředit na nemoc a věnovat svou péči pacientovi. Neměli byste si říct: “Tohle je revmatický případ a já zkusím Rhus, protože Rhus je velice dobrý lék na revmatické potíže”, ale: “Tohle je pacient Sepie, a cokoliv ho trápí, potřebuje Sepii a žádný jiný lék.” Panebože, kdybych jen tohle bývala věděla od samého začátku!

Kvůli vám samotným kéž nikdy nedojde k tomu, abyste si řekli: “Zkusil jsem homeopatii v tom a v tom případě a ona nezabrala.” Pamatujte si, že jste to byli vy, kdo neuspěli, ne homeopatie. Ona síla zde po celou dobu existovala, vám se pouze nezdařilo ji správně aplikovat. Když tohle řeknete někomu, kdo ví, o co jde, zamyšleně se na vás zadívá. Právě jste odhalili své vlastní nedostatky.

Příliš časté opakování

Druhým fatálním kamenem úrazu je mystické označení “t.d.s.” – ter die sumendum (které znalí věci používají pro placebo). Mám dojem, že pohrávání si s myšlenkou placebo dokonale zkazilo víc vynikajících homeopatů v rozpuku, než si dokážeme představit. A hned vedle patří stejně škodlivá, absurdní formulace, kterou bezelstně používají ti, kdo si naivně představují, že provozují vysoce kvalitní homeopatii, a totiž výrok: “jednou týdně”. Když jsem byla na počátku své neúspěšné kariéry nesprávných receptů, všimla jsem si, že každý předepisoval léky “t.d.s.” – alespoň pro chronické případy. Zamyslete se nad tím! Protože jsem se nikdy nenaučila předepisovat správně, spadla jsem střemhlav přímo do pasti. Má matka marně protestovala – učila se totiž dělat dobrou homeopatii ještě za starých dobrých časů.

“Je naprosto nesprávné,” říkala mi, “podávat léky tímto způsobem, a ještě po dobu několika týdnů. To není žádná homeopatie. Ihned, jakmile dojde ke zlepšení, musíš je přestat dávat, a zopakovat je můžeš jedině až za nějaký čas, když se vrátí nezměněné symptomy.”

Ale “t.d.s.” bylo všude pravidlem, ve kterém jsem pokračovala, abych se zlepšila. Protože jsem věděla, jak pracují potence, předepisovala jsem třicítky a dvoustovky třikrát denně nebo alespoň jednou až třikrát týdně, jak mě právě napadlo, aniž bych tušila, že chci-li hrát hru na “t.d.s.”, musím aplikovat lék jen v nízké potenci, snad 3 D, kde není dost kvantity, aby působil vliv surové látky, ani dost pronikavé síly k léčbě hlubokého a trvalého problému. Zejména muži mají v tomto směru v případech ne příliš vážných onemocnění vynikající výsledky.

Avšak ještě horší bylo, že jsem ostatní vedla k témuž omylu, že jsem je nutila předepisovat vysoké potence.

Vždy mě překvapilo – a ptala jsem se proč –, když po předepsání dobrých léků přišel pacient po třech dnech fantastického zlepšení s tím, že se mu nemoc nejen zhoršila, ale stěžoval si ještě na další příznaky. Následoval další recept – se stejným výsledkem. Vždy se to zlepšilo, pak zhoršilo, někdy v jiném směru, avšak pacient se nikdy, nikdy nevyléčil.

Pánové, tímto způsobem můžete pracovat celé roky, můžete léčit pacienta, dokud nezemře. Vždy vám promine zhoršení svého stavu ve jménu naděje prvních tří dnů. Úspěch bude připisován vám a neúspěch na vrub choroby. Můžete se dostat do bludného kruhu pravidelného opakování: zlepšení, efekt léku, nový lék – odstranění symptomů, nový symptom léku, nový lék na jeho potlačení – další zlepšení, zhoršení, a znovu další lék, na podobné symptomy, jako byly ty předtím, rychlé zlepšení, a tak to bude pokračovat (pokud budeme dále léčit tímto idiotským způsobem). Bude následovat řada dalších symptomů, na které znovu předepíšete další léky – zatímco homeopatie se ve vašem mínění propadá kamsi do hloubky a vaši mladší kolegové se diví, kam se ztratilo vaše nadšení. I v oněch dobách chabých znalostí jsem mohla udělat kus dobré práce, kdybych bývala poslechla svou matku a zapřísahala pacienta: “Okamžitě, jak se vám uleví, přestaňte lék brát a začněte znovu, jen když se váš stav rapidně zhorší.”

Mám obavy, že jsem pokazila práci několika kolegů, když jsem je nutila, aby používali vysoké a nejvyšší potence. Víím, že mě to nestaví do dobrého světla, ale asi to je nutné. Protože pánové, všechno zlo, které jsem napáchala, když jsem ignorantsky uvázla na mrtvém bodě, žije dál v nějakém koutě L.H.H. a já své hříchy stále potkávám v nejnečekanějších chvílích a za neočekávanými rohy – “hinc ille lachrymoe”!

Byla jsem svědkem toho, jak lékař, který – jak se sám vyjádřil – “zkoušel vysoká ředění”, předepsal pacientovi Calc. carb. CM třikrát denně. A mé zlotřilé návrhy, aby pacient užíval Tuberculinum každý týden, a přitom řekněme Silicu 30 t.d.s. (Silicu, onen hluboko působící lék, který vydrží 40-60 dní), mě stále pronásledují jako zlí duchové, a abych je uklidnila, bude potřeba mnohem více upřímné lítosti a pokání, než mohu stihnout za dnešní odpoledne.

Použití repertoria

Ale to vše nebyla jen má fantazie a odvážný experiment. Skutečně jsem se snažila na svých případech pracovat a věřila jsem tomu, že neúspěch byl způ-

soben tím, že jsem vybrala špatný lék – což nebyla vždycky pravda. Hodiny a hodiny jsem seděla nad svými případy a dřela – a to vše zcela nadarmo!

Dokud se naši lékaři nevrátili z Ameriky, nikdo mě nikdy nepoučil, jak rozpoznat těch několik symptomů nedozírné hodnoty v individuálním přístupu k pacientovi. NIKDO mi nikdy neukázal, jak vybírat léky a minimalizovat práci tím, že začnu s určitými obecnými symptomy, které jsou na pacientovi zřejmé. Neměla jsem ani tu nejmenší představu o tom, jak pracovat ekonomicky bez velké dřiny.

Začala jsem třeba tím, že jsem si napsala perfektní seznam léků, které léčí zácpu, pokud si na ni pacient stěžoval, a pak všechny jeho symptomy, důležité i nedůležité, dokonce i mechanické, avšak pravděpodobně všechny zavádějící. Dávala jsem každému léku jeho hodnotu podle jeho typu, a nikdy jsem si neuvědomila (což bylo to nejdůležitější), jestli se onen typ vyskytuje u pacienta i u léku. Končila jsem aritmetickými výpočty. Někdy mi vyšel správný lék, ale ta dřina byla odporná, monotónní a nepřinášela kýžené výsledky.

Já se však nenechala odradit. Pokud na repertorizaci něco bylo, byla jsem rozhodnutá to zvládnout, a co víc – zvládnout to bez velké dřiny. Zašla jsem tak daleko, že jsem si pořídila jakýsi systém kartiček, na každou kartičku jsem napsala symptom a všechny léky, které tento symptom produkují, jsem vypíchlá. Naprosto jsem se zničila – vytvořila jsem tisíc takovýchto kartiček. Stále je ještě mám, jsou jich plné zásuvky. Ale ani ony mi nemohly pomoci, protože špatný byl celý systém.

(POZNÁMKA: Tylerová poslala kopii tohoto kartičkového repertoria Kentovi, aby je zhodnotil. Tvrdě ji setřel. Mimo jiné řekl:

“...Váš kartičkový systém je jako sériově vyrobené boty, které mají padnout každému, bez ohledu na to, jakou má nohu. První a nejdůležitější myšlenkou homeopatie je jedinec. SMYSLEM NAŠÍ PRÁCE JE INDIVIDUALIZOVAT. Vaše kartičky ničí nejvyšší ideály Hahnemanna i mého učení, protože se snaží vybírat a předepisovat léky masám, a ne každému zvlášť. Kartičkový systém ničí růst a pokrok, který přichází i v případě začátečníka, pokud zpracovává každý případ zvlášť, skutečně každý. Dejte začátečníkovi kartičkový systém a bude to jeho konec. Nikdy neporoste. Nenaučí se zacházet s materií medicou. Kdysi jsem si naplánoval podobné schéma, ale brzy jsem poznal, že se musím věnovat každému případu zvlášť a využít repertorium na nejvyšší možnou míru, aniž bych něco redukoval či něco důležitého opomněl, čímž bych se zpronevěřil svému vlastnímu svědomí. Váš kartičkový systém udělá z nadějných mužů jen průměrné lékaře a zvrátí pokrok, růst a vyspělost v našich žácích. Neexistuje jiný způsob než užít

repertorium u každého jednotlivého případu...” J.W. Pozn. překl.: Celý Kentův dopis Tylerové jsme již otiskli v Klasické homeopatii č. 14/97)

Když člověk ví, jak repertorizovat, stačí mu jen asi 80 kartiček “obecných” symptomů – a často se mu podaří zvládnout případ za pět minut s tím, že se stihne ještě podívat na materii medicu. Kdybych tohle bývala věděla! Ale přece jen jsem se něco naučila, a totiž že jsem dokonale kompetentní poučit kohokoliv, jak se to nemá dělat.

Další způsob, jak si zajistit neúspěch, je – v některých případech – začít repertorizaci (odstranit neúčinné léky, a tím si ulehčit od dřiny) ne generálemi, ale seznamem léků, které mají nemoc vašeho pacienta. Vezměme třeba můj případ strumy, kdy pacientku vyléčila Sepie – jedna jediná dávka.

V době mé neplodné repertorizace bych začala pracovat na případě tak, že bych si vypracovala seznam všech léků, které bych našla na léčbu strumy, a pak, protože tekutina byla v pravém laloku, bych s pomocí dalšího seznamu eliminovala léky, které nemají efekt na pravou část těla nebo na hrdlo. A to by bylo vedlo k neúspěchu – absolutnímu a nevyhnutelnému, protože Sepie patří mezi léky, které si vybírají jednu stranu těla, a často se stává, že si ke svému působení vybere tu levou. Proto bych byla neúspěšná. Moje pacientka dostala Sepii, protože vypadala a byla typickou Sepiovou pacientkou, se Sepiovými symptomy, a protože jsem jí jednoduše nemohla dát nic jiného. Mým absurdním úmyslem bylo nejdříve vyléčit ji, a teprve potom se věnovat její strumě.

Ale pokud (a je to veliké pokud) léčíte svého pacienta, je pravděpodobné, že už nezůstane nic jiného, co byste ještě měli léčit. Vaší povinností je vyléčit jeho, zbytek je už na něm. Uved'te ho do normálu a on už nebude mít potřebu dalších abnormalit. Zdravá podstata udělá se zbytečnými detaily krátký proces, protože dokáže plýtvat, ale stejně tak se i rozvíjet. Dejte pacientovi dráždidlo, a on “vyžene” nové výhonky, jež se budete marně snažit odstranit. Uved'te ho do pořádku a on se začne těchto výhonků zbavovat a dělat si ve svém těle pořádek. Buďte si jisti, že nic nepokračuje bez příčiny! A poučte se z mločícího ocásku: naučil mě mnoho. Vždycky jsem si myslela, že odpadne. Musíme se ještě hodně naučit o absorpci!

Ukvapené předepsání

Dalším způsobem, jak to nedělat, je být rychle hotov s předpisem léků. Pokud si dáte práci s rozpracováním případu (když víte jak), pak se dostanete dál bez jakýchkoliv nesnází. A naopak, pokud na začátku nevyvinete téměř žádné úsilí, dostanete se do nekonečných těžkostí, které se budou několikrát opakovat.

Znečistili jste čisté vody špatným předpisem, tak jak se potom chcete dostat do větší hloubky? Už nebudete mít k dispozici opravdový obraz nemoci, na kterou by seděl nějaký lék. Jeden špatný předpis vyvolá sérii dalších špatných předpisů, takže se celý případ může řádně zamotat. “Dobří holubi (a špatné recepty) se vracejí.” Pokud si nejste jisti, předepište placebo a čekejte. Hahnemann říká: “Začněte s placebem na jeden týden v každém případě.”

Předepisování během zlepšení

I když jste dobře rozpracovali případ a našli správný lék, je ještě několik dalších způsobů, jak to nedělat. Jedním z nejkatastrofálnějších a nejbolestivějších je ten, kdy znovu podáme lék, přestože došlo ke zlepšení. Dva takové případy se mi vryly do paměti, přestože jsem zprvu jen těžko chápala, co se stalo, a dělala tutéž chybu stále znovu, protože nejtěžší věcí na světě je složit ruce do klína a nedělat nic. Člověk se chytne jako omluvy každého malého opakovaného výskytu symptomů a často tak pokazí celý případ – v každém případě přinejmenším na čas.

Křiklavým případem, kterému jsem toho času ani nerozuměla, byl chronický průjem typický pro Aloe. (Nadarmo jsem hledala zápisky o tomto případě, proto řeknu alespoň to, co mám ještě v živé paměti). Pacient dostal Aloe CM (buď jednu, nebo dvě dávky, v týdenním intervalu). Vrátil se v o mnoho lepším stavu, téměř vyléčený, takže jsem sama sebe objímala a začala jsem považovat homeopatii za skvělou věc. Našla jsem jeho lék téměř okamžitě a řekla jsem si, že na něm pacienta nechám, dokud se jeho stav nezhorší. Samozřejmě přišel v poněkud horším stavu. Začala jsem mu dávat lék častěji (byl to správný lék, protože první dávka zapůsobila přímo zázračně). I vršila jsem Aloe víc a víc – a homeopatie přestala být tak zázračná (totiž moje homeopatie, a měla by být napsána v uvozovkách), a nakonec ke mně přestal chodit úplně.

Ten případ mě od té doby trápí. Tenkrát jsem došla k závěru, že první předepsání léku byla poměrně snadná záležitost, ale o tom, co mám dělat s pacienty, kteří selepší, jsem nevěděla zhora nic. Samozřejmě “nedělat nic” bylo nad moje chápání ještě několik dlouhých let.

A to je okamžik, kdy nastupuje filozofie. To je ta chvíle, kdy se v homeopatii trápíme kvůli nedostatku znalostí. To je ten moment, kdy mladí muži, kteří byli vyškoleni, zabodují. Nikdy toho nebudou moc vědět o tom, “jak to nedělat”, ale naučili je, kdy to nedělat! Neboť existuje jedno, opravdu jedno jediné pravidlo, které se hodí pro každý případ: Pokud trvá zlepšení, nechte pacienta na pokoji

a opakujte podávání léku nebo nad celým případem znovu zauvažujte teprve tehdy, jste-li si jistí, že jste se ocitli ve slepé uličce.

Wright to nedávno dokázal za pomoci mikroskopu u Tuberculina, přestože Hahnemann objevil daný zákon už před sto lety. A my, kteří se považujeme za jeho žáky, se vysmíváme “věčnému Hahnemannovi” a ani se nenamáháme osvojit si jeho učení.

Nikdy nepodávejte další dávku, dokud zlepšení trvá. V akutních případech se bude jednat (alespoň podle Hahnemanna) o minuty až hodiny a v chronických případech o dny, týdny či měsíce, podle druhu nemoci a léku, který jste předepsali. Ale pokud nechcete, aby vaše práce přišla vniče, pokud nechcete být jeden z těch, kdo “zkusili homeopatii, ale nepovedlo se jim to”, dejte ruce pryč od zlepšení a své nadšení si schovejte pro vědeckou medicínu.

Další krutou lekcí byl případ srdečního selhání u devětadvacetileté ženy, trpící chlopenní vadou atd. Dostala jsem povolení ji léčit po přijetí na L.H.H. Měla jsem k dispozici poznámky a údaje její domácí lékařky. Vybrala Arsenicum a já jsem jí podala dávku Ars.CM dva dny po sobě (noc předtím dostala nízkou dávku Spig. a bylo možné, že léčba byla narušena). Účinek byl oslnující. Za tři dny (jen čtyři dny po přijetí):

Srdce začalo pracovat a k pravému okraji sterny mělo už jen dva a půl centimetru namísto pěti.

Játra se také smrštila, k linii pupku měřila 18 cm namísto 22 cm. Ze sto čtyřiačtyřiceti bylo sto úderů srdce hmatných na zápěstí, namísto původních šedesáti dvou ze sto šedesáti.

V noci spala klidně, záchvaty dušnosti ve spánku zmizely a časté noční zvracení, typické pro její případ, ustalo.

Začala se cítit o mnoho lépe. Každý byl tím zlepšením udiven a já, ve své radosti a touze věc urychlit, jsem jí o týden později podala další dávku Ars. CM, a to onen případ ukončilo – v pravém slova smyslu. Zhoršila se. Podala jsem jí Lyc., ale neulevilo se jí. Vrátil se jí onen strašlivý neklid, nebyla schopna kdekoliv setrvat. Požádala, aby se mohla vrátit domů, a tam brzy poté zemřela.

Vy, kdo víte, o co jde, si asi uvědomujete, jak riskantní bylo už to, že jsem takovému případu podala CM. Skutečnost, že jsem dávku opakovala, přestože se pacientka cítila dobře, byla naprostým šílenstvím. Zde vidíte, že vybrat správný lék, a dokonce ani předepsat jeho správnou dávku, nestačí. Potřebujete především filozofii, pokud chcete uspět a pokud máte dostat z homeopatie vše, co i ní je. Byla jsem jako elektrikář, jehož lampa má správné dráty a právě tak dostačující odpor, aby mohla jasně svítit, který vědomě zdvojnásobí proud,

roztaví žhavící vlákno a ocitne se ve tmě. Čím větší je síla, tím opatrněji s ní musíme zacházet, chceme-li se vyhnout katastrofě.

Vysoké potence v pokročilých případech

Dalším způsobem, jak to nedělat, byl případ, který podtrhl strašlivé riziko vysokých potencií v pokročilém stádiu choroby: případ zhoubného nádoru prsu. Ona žena si vedla poměrně dobře na Scrof.nod., přešla ji bolest a otékání paže a všechny nepříjemné projevy choroby ustaly, i když nemoc sama neustále pokračovala. Byla to zdravě vypadající, robustní starší žena, tak trochu mužského vzezření.

Rozpracovala jsem její případ a podala jsem jí Lach. 200 a ještě dávku Lach.CM. Okamžitě poté následoval alarmující kolaps, krvácení, houbovitě zelené výrůstky a velmi nepříjemný zápach (mimořádně vše polevilo po dávce Ornithogala několik týdnů předtím, než zemřela). Ono zhoršení po Lach. CM mě spíše potěšilo než naopak, protože ukázalo, že jsem vybrala dobrý lék. Po druhé dávce následoval do půl hodiny kolaps a znovu obrovské zhoršení všech symptomů. Ale já jsem stále nadšeně doufala, že tyto reakce ji po dlouhé cestě dovedou až ke konečnému vyčištění celého případu. To se nestalo. A já jsem dostala další lekci.

Při pokročilém stádiu choroby, ať už jde o zhoubné nádory nebo tuberkulózu, kdy se pacienti mění nebo ztrácejí vitalitu či velké části tkáně, nás filozofie učí, že to nejhorší, co můžeme dát pacientovi, je indikovaný lék ve vysoké potenci. Dejte mu cokoliv, jen ne toto!

Někteří z vás už se vrtí nedočkavostí, nechce se vám uvěřit nebo si říkají, že pokud byste uvěřili, raději se vzdáte homeopatie. Ale mnoho jiných účastníků této diskuse vám to může potvrdit z vlastní zkušenosti. Přijdete na to, že ti, kteří znají svou práci a vědí, jak zacházet se svou silou, kteří mají výsledky, jsou nejen bystrými a nadšenými zastánci homeopatie, ale čas od času pocítí i jakýsi pozitivní strach ze svých léků – z jejich potenco- vané formy. Protože vědí, jak silné jsou ve svém dobrém i špatném účinku. Když je choroba v pokročilém stádiu nebo není v pořádku reakce, nejnebezpečnější lék, který můžete pacientovi podat, je similimum – pokud si nebudete počínat co nejopatrněji a nepředepíšete jen minimální dávku.

Interference

Další úžasný způsob, jak to nedělat (vidíte, že jsem vyzkoušela opravdu všechny), je řešit případy s někým společně a pracovat na filozofii předpisování léků s někým, kdo toho zná jen málo a zajímá ho to ještě méně. Je po-

kročilá doba a přede dveřmi je zástup pacientů, které chcete mít brzo z krku. Váš kolega vidí případ, do kterého jste vložili spoustu dřiny a přemýšlení, slyší nařikavé historky – třeba o klinickém zhoršení (váš ubohý kolega nevěří ve zhoršení, protože má příliš malé zkušenosti a nikdy si žádného zhoršení nevyšiml, i když bylo evidentní) nebo o tom, že se všechny staré symptomy vrátily nebo že průjem, vyrážka či nadměrné pocení se staly nesnesitelnými, což může znamenat radikální krok k léčbě závažného stavu, pokud ony projevy necháme být. Nebo se symptomy zhoršily, ale pacient se cítí lépe (pokud se ho někdo zeptá), což by měl být signál k zastavení léčby. Namísto toho už při prvním slově předepisujeme nový lék a případ se začne ubírat zcela jiným směrem – možná tak daleko, že se stane nevyléčitelným. Takto zbrkle se to určitě dělat nemá! Neboť to znamená, že svůj život, svou energii a svůj úspěch házíte sviním – bez jakékoliv kompenzace. Vy i váš pacient budete trpět pro vítězství, které vám kdosi vyfoukl, a navíc poznáte, že jste trpěli zbytečně! My všichni máme mnoho možností, jak pokazit práci druhého, pokud nebudeme postupovat velice obezřetně.

Ale už dost o tom, jak to nedělat! Už jsme si toho pověděli mnoho a minulost už je za námi. Staré záležitosti nás naštěstí rychle minou. A my se musíme zabývat přítomností a budoucností, ať žijí nebo umírají, jsou obě naše! Naši povinností je pilně učit mladé muže, aby i vážný případ byl v jejich rukou bezpečný. Těm, kdo umějí zacházet se silou, musíme důvěřovat, že ji nikdy nezradí. A těm z vás, kteří se učíte homeopatii od mistra v tomto oboru, kdo znáte svou filozofii nazpaměť, kdo jste byli poučeni, jak zacházet s případy a jak respektovat a bát se léků ve vysokých potencích, kdo jste se naučili, jak rozpoznat, pochopit a zacházet s výsledky – vám bych řekla asi toto: Buďte trpěliví, buďte jemní a zdvořilí, buďte tolerantní a shovívaví. Nemáte ani ponětí, jak ti, kteří neměli vaše výhody, zoufale bojovali a bojují, a bez výsledku. Lidé je ne nosí na rukou a neocení jejich práci. Mnozí z nich jsou schopni ohlédnout se do minulosti a vzpomenout si na doby, kdy jejich nadšení bylo stejně obrovské, jako je vaše, kdy věděli – díky pilnému studiu –, jaký lék vybrat, stejně jako to víte vy, ale s mnohem větším úsilím. To oni vám své znalosti zajímavým způsobem předali, oni vás učili.

A především buďte dobrými nositeli daru, který vám byl dán, a buďte vždy připraveni předávat ho dále. Každý z nás, kdo pracuje sám a pro sebe, má svou práci omezenou délkou života, má jen omezené množství hodin a energie, a pak přichází “šepot ze tmy”, který říká: “Tvůj úkol je splněn,” – a pak už je jen ticho. Přemýšlejte o tom, že můžete mnohokrát znásobit svou životní práci, svůj vliv, svou energii a potřebnost tím, že budete inspirovat druhé a pomáhat jim.

Jaké obrovské množství práce si můžete připsat na svůj vrub! Přemýšlejte o práci, kterou dnes dělá pro blaho celého světa dr. Kent, díky svým žákům, díky lidem, které zapálil pro věc, které inspiroval a poučil, o práci lidí, kteří se poučili a nyní vyučují druhé. Věřte, že člověk nedosáhne štěstí jinak než tím, že je schopen posloužit druhým.

Nechejme ty, kteří něčeho dosáhli, aby nás poučili. Vyučujte! Pomáhejte! Dodávejte sílu! Povzbuzujte! Zdarma jste dostali, zdarma předávejte dál – to nejlepší, co ve vás je.

Až si toto pročtete, zjistíte, že každá věta je perla. Pokud se těmito radami budeme řídit, bude vše v pořádku. L.H.H. je zkratka Londýnské homeopatické nemocnice. – J.W

Ta nepříjemná otázka antidot

Miranda Castrová

Přeložila Mgr. Lenka Ničková

Homeopaté soudí, že některé látky zamezují či “antidotují” působení homeopatických léků a způsobují, že se původní symptomy pacienta vracejí. Z toho důvodu homeopaté často navrhují svým pacientům, aby se vyvarovali sebe-menších dávek kávy, kofeínu, oleje čajovníku a jiných aromatických substancí.

Podívejme se na slovo antidotum. Websterův slovník jej definuje jako lék či jiný prostředek, který působí proti následkům otravy. Tato definice vlastně vůbec nepopisuje onen proces, jak jej uplatňujeme v homeopatii – tak jak mu rozumím já. Naše léky nejsou jedy. Nepříjemná otázka antidot se však znovu a znovu stává tématem půtek v homeopatické komunitě. Takže s rizikem, že otevřeme starou rezavou konzervu plnou červů(?!), sejmeme víko a znovu pohlédneme dovnitř.

Ze začátku své homeopatické praxe jsem, jak si vzpomínám, nadšeně přijímala vše homeopatické, včetně principu antidot. Psala jsem pacientům informační letáčky, které jim zakazovaly vše, počínaje mentolovou pastou na zuby a kávou a konče zmrzlinou a kapkami proti kašli. Věřila jsem, že pacienti budou rádi, že mohou sami pro své vyléčení něco udělat. Protože tak jsem se to učila. Věřila jsem, že moje léky jsou poněkud citlivé, jemné a lehko ovlivnitelné vnějšími vlivy – teplem, rentgenovými paprsky a silnými

vůněmi. Ani jsem nenechala své pacienty dotknout se tabletek, které berou. Nikdy jsem se přesto neuchýlila do takových extrémů jako někteří homeopaté, kteří zakazují svým pacientům používat při vaření česnek. Moje italská krev se při té představě dostávala do varu.

Takže... asi před deseti lety jsem si ve své praxi ve vztahu k pacientům všimla zvláštní a znepokojující věci. Stávalo se asi toto: občas (dejme tomu jednou za dobu běžné denní ordinace) přišel pacient na kontrolu, obvykle po čtyřech až šesti týdnech, s tím, že měl velmi pěknou reakci na léčbu – tedy ze začátku. Že se trochu zlepšil asi na týden nebo dva a pak přišel relaps.

Znepokojovalo mě, že se mi do hlasu vkrádá jistý tón, když pokládám onu veledůležitou otázku: “Neantidotoval jste svůj lék? Nepil jste kávu?” Odpovědi se různily, od dotčeného: “Samozřejmě, že ne!”, zahanbeného chichotání: “No, jednou jsem se zapomněl,” až k provinilým pohledům a: “No, víte, jeli jsme na víkend do Paříže a já prostě nemohla odolat,” či nešťastného kvílení: “Tolik mi chyběla, dala jsem si jen jeden šálek, to přece nemůže být tak zlé!”

Já samosebou lék opakovala a důrazně upozornila své provinivší se pacienty, jak je důležité dodržovat pravidla. Nemyslím, že bych jim snad byla hrozila prstem, alespoň doufám že ne! Ale slova “ty zlobivý hochu, či zlobivá holčičko” nepochybně visela ve vzduchu.

Na druhém konci spektra pak se ocitla vyděšená matka, která mi volala v panice, že její dítě snědlo kousek pepermintové žvýkačky, a co má dělat, či svědomitý pacient, který se ptal, může-li si vzít salát, do kterého manželka nakrájela trochu čerstvé máty ze zahrádky.

A pak jsem si vzpomněla na staré francouzské homeopaty, kteří posílali své pacientky domů s dávkou Nux vomica pro manžela-opilce s radou, aby ji nasy-paly do polévky nic netušícího partnera. A fungovalo to. Vzpomínám, jak jsem si o tom přečetla a zarazila se. Nešlo mi o etickou stránku věci. Žasla jsem, jak může fungovat lék, který byl podán v horké polévce. Moji pacienti dodržovali načasování 30 minut před a po užití léku s jakousi až náboženskou fanatičností, aby brali léky podle pravidel a měli tak zvané “čistá ústa”.

Začala jsem experimentovat. Rozdrtila jsem léky a nasypala je na psí žrádlo. Fungovaly. Řekla jsem matkám, aby se nestaraly o to, zda děti před nebo po léku jedí. Léky fungovaly. Přítel dal dítěti lék do špaget se sýrem. Lék fungoval. Další pacient zoufale toužil dát lék své matce, která jej odmítala. Navrhla jsem, aby jí ho dal do ranního čaje. Fungoval.

Pomyslela jsem na svou homeopatickou praxi, na vztah, který vznikl mezi mnou a mými pacienty, a přidala jsem ke svým úvahám naděje, které jsem do těchto vztahů vkládala. Uvědomila jsem si, že všechna ta pravidla,

kteřá jsem kolem léčby vytvořila, působí jako omezení a někdy i pasti. Také jsem pochopila, že vlastně tím, že je prosazuji, se stavím do pozice perzekutora, když mi pacienti léčbu “kazí”, a oni se pak cítí nepříjemně jako oběti. Takhle jsem si vztah léčitele a pacienta nepředstavovala.

Přišla jsem na to, že mi někteří pacienti lžou, protože jejich přátelé na ně žalovali. Cítila jsem se strašně. Vytvořila jsem situaci, že mi moji pacienti musí lhát. Oni i já jsme předváděli tu prastarou, nechvalně známou hru na rodiče a dítě. A byla to moje chyba. To je ale zmatek. Pak jsem zjistila, že v tom nejsem sama. Narazila jsem na mnoho pacientů, kteří lhali svým homeopatům se stejně přísnými pravidly. Pokud se ke svým pacientům chováme jako kritický rodič tím, že jim určíme pravidla, jak se mají chovat, automaticky v nich probudíme vystrašené rebelující dítě, ať je jim, kolik chce let.

Úplně jsem tedy změnila taktiku. A nazvala to experimentem. Celý rok jsem nikomu nic nezakazovala. Výsledky byly zajímavé. Ten nejmhatatelnější a nejnápadnější byl, že se docela ztratilo všechno napětí, které se mi usadilo v procesu léčení. Uvolnila jsem se a moji pacienti také. Na minulost jsme úplně zapomněli. A já sama jsem se už vlastně nikdy nevrátila k víře v antidota tak, jak jsem ji prožívala dříve, i když i teď žádám pacienty, aby se vyhnuli silně aromatickým olejům, obzvlášť kafru, eukalyptu a mentolu (ale zdůrazňuji, že obyčejná pasta na zuby a máta v potravě nevadí).

Teď slyším, jak se ptáte, co se tedy stalo. No, řada pacientů se nezlepšila. Ale jejich počet nebyl o nic vyšší než v předešlém roce. Jak víme, nemůžeme pomoci vždycky a všem pacientům, a já takové posílám k jiným terapeutům.

Někteří pacienti se zlepšili a pak relapsovali. Jejich počet se moc nelišil od předešlého roku. Pochopila jsem, že tito lidé dostali nesprávný lék – v mnoha případech podobný, ale ne similitimum –, a já se pustila ještě pilněji do práce, abych našla lék, který jim pomůže. A přestala to svádět na kávu.

Navíc jsem u každého pacienta zjistila souvislost jeho léku s kávou (vzadu v Kentovi nebo v Sankaranově Klinických souvztažnostech), a pokud tam káva byla označena jako antidotum, projednala jsem s pacientem, aby se pití kávy vzdal alespoň na čas – a opět jsme onu dobu dohodli předem. Fungovalo to dobře. Pokud se jim symptomy vrátily, když zase začali pít kávu, znovu jsme usedli k jednacímu stolu a naplánovali další abstinenci, tentokrát na delší dobu. Od té doby, co žiju ve městě kávy, moji pacienti, pro něž je ranní šálek svátostí, moji metodu velice oceňují.

Závěry, k nimž jsem došla, jsou následující, berte, či nechte být: Cokoliv, co pacienta silně ovlivňuje, ovlivní i jeho reakci na homeopatickou léčbu. Kterýkoliv lék (ať je to káva, kortikosteroidy nebo cannabis), má-li silný účinek na

duši či tělo pacienta, může zvrátit proces léčby, ať je onen pozitivní proces způsoben homeopatikem, akupunkturou nebo tím, že se zamiluje. Pacienti, jejichž nervový systém je snadno ovlivnitelný kávou nebo jejichž migrény přicházejí v souvislosti s pitím alkoholu, by se těmto substancím měli soustavně vyhýbat, obzvláště v době, kdy se chtějí jakýmkoliv způsobem léčit.

Ptávám se, zda moji pacienti, kteří jsou pijáci kávy, mívají palpitace nebo třes po malém množství nebo zda v noci špatně spí, když si kávu dají po poledni. Pro takové lidi je káva silně působícím lékem a měli by se jí vyhnout. Oni si toho bývají vědomi a obvykle velice rádi přijmou popud, aby kávu přestali pít.

Slýchám o pacientech, jejichž lék byl antidotován jediným kávovým bonbómem. Tomu se mi nechce věřit. Říkám si, zda to není tím, že tomu homeopat i pacient tak pevně věří, že jim nestojí za to zkoumat jiné možnosti. Víra je v našem životě velmi silnou motivující silou. Do určité míry určuje, jak myslíme, cítíme i jak se chováme. A také, a to možná ještě víc, formuje naše očekávání. Věříme, že homeopatické léky stimulují naši vitální sílu, že fungují jako katalyzátor léčby. Tudíž homeopatický lék sám o sobě neléčí.

A proto (a tady je logický skok) homeopatický lék jako takový nemůže být antidotován. Po patnácti letech praxe a stovkách diskusí o tomto tématu jsem tedy došla k závěru, že otázka antidot musí být ještě pečlivěji prozkoumána. Je pravda, že léčebná odpověď organismu – jinými slovy reakce na lék – může být ovlivněna jakýmkoliv významnějším stresem, ať fyzickým nebo duševním. Jsou to tedy antidota? Antidota čeho?

Naše léky stimulují proces uzdravy. Věřím, že tento proces může být zranitelný a že léčbě jako takové může být zamezeno. Silným fyzickým stresem, který může být vyvolán nehodou, alopatickým lékem i rekreační drogou, jakož i homeopatickým lékem, který má “opačné” působení než lék předepsaný. Emocionální stres, který může narušit léčebný proces, zahrnuje prakticky cokoliv, co pacienta silně zasáhne, na co je obzvláště citlivý vzhledem ke svým slabostem.

Nemám jednoduchý recept, jak o tomto aspektu naší práce psát. V každé ze svých knih jsem se otázce antidot pečlivě věnovala. Raději bych je nazvala jinak, ale nevím jak. Nikdo z nás to neví. Vy možná ano – budu ráda, když mi dáte vědět, co si o tom myslíte.

Naše léčba je křehký proces. Věřím, že naši pacienti si zaslouží laskavé a uctivé chování. Být homeopatickým pacientem je samo o sobě dost náročné. Rozhodla jsem se nezatěžovat náš vztah nepotřebnými zákazy.

Rozhovor s Jeremy Sherrem

(dokončení)

Když najdete tento společný, jednoduchý prvek, co to udělá s homeopatií? Co jste zjistil?

Z hlediska jednotlivých případů, když jste schopen to vnímat v jednotlivém případě a víte o tom i v léku, se vaše práce znatelně zjednoduší, a tak to má být. Můžete přeskočit mnoho úseků a žargon, protože začínáte od jednoduché myšlenky, jednoduchého jazyka, jednoduchého tématu a víte, který lék toto téma má. Tak jako víte, že *Salmon* musí plavat v kruzích a dostat se domů, že to je jeho struktura. Nebo víte, že *Germanium* může plynout jen jedním směrem, a už ne zpátky. Toto téma můžete vidět v *Germaniu* více způsoby, protože je to polovodič. Jakmile přijdete na tuto jednoduchou myšlenku, pak už je jednoduché ji aplikovat na jakýkoliv fyzický nebo obecný symptom. Takže je to velmi užitečné z hlediska předepsání léku stejně jako z hlediska pochopení spojitostí mezi jednotlivými léky, rodinami a jejich tématy.

Proč hledáte společné prvky u Syphilis nebo společné prvky ne u jednoho, ale u celé periody léků? Posunujete to dál, než je jednotlivý lék nebo jednotlivý případ?

Abyste pochopil lék, musíte pochopit něco velmi jednoduchého, co se daného léku týče. Stejně jako když Kent říká, že když potencujete, dostáváte se blíž k jednoduché látce, protože se stále více přibližujete k jedinečnosti věcí, a jedinečnost je v jednoduchosti. Takže sám sebe potencujete k jednoduchosti.

Dále – abyste správně pochopil lék, potřebujete dosáhnout určité úrovně. Abyste pochopil celou skupinu léků, musíte se dostat k čemusi ještě jednoduššímu, abyste našel to, co je pro všechny společné. Musíte jít až na úroveň dítěte, abyste našel společné téma. Když to uděláte, zároveň potencujete sám sebe. Víte, tím potencujete vaše chápání případů a vůbec všeho. Jen tím, že v komplexnosti najdete to, co je jednoduché. Pro homeopatickou strukturu je důležité, že když potencujete lék na 10M, dostanete se tak k jeho nejjednoduššímu prvku. A totéž děláte se svým chápáním.

Jak se vyvíjí Vaše chápání homeopatie?

Mými nejlepšími učiteli jsou moji studenti, od nich se toho opravdu naučím nejvíc. Když vyučuji, zároveň se i učím. Přestože mám celý kurz v malíčku a mohu vás učit paragrafy 1 a 9 a 153 a 258 nebo cokoliv jiného, je pro mě nejdůležitější to, že začínám chápat, jak jedno zapadá do druhého, a toto chápání

je stále hlubší a hlubší. Chápání toho, jak zdánlivě rozdílné oblasti filozofie – provingy, druhá předsání, silnější disimiliární nemoci a odstavec 2 – se všechny zjednoduší do jediné myšlenky. Totéž platí o vztahu mezi akutním, chronickým, epidemickým a miasmatem – všechno se zformuluje do jediné myšlenky. Takže opravdu, všechno závisí na tom, abychom viděli větší celek, ne abychom pouze byli uvnitř *Organonu*, uvnitř filozofie nebo uvnitř Kenta, ale abychom se nad toto všechno povznesli. Tak jsme schopni vnímat nadhled, i jak všechny malé kousky zapadají do jednoho celku, což je logické.

Co se týče předepisování léků, řekl bych, že nejvíce se vyvíjí můj vnitřní stav, mé vnější techniky a znalosti. Je to stav, kdy necháváme věci být. Znovu jde o potenciaci, protože potencování, similimum a homeopatie jsou všechny o tom, jak nechat věci být. Jak se říká v *Tao Te Ching*, když se nic nedělá, nic nezůstane nedodělané. Naučit se, jak nedělat nic, je proces. Ale není to pasivní nic, je to nic aktivní. Znamená to, že zde pořád je, aniž byste do něj dávali jakoukoliv energii.

Pokaždé, když učím, je to lekce i pro mě, je to jakýsi vývoj – přijít s tím, že nevím, o čem budu mluvit, a že nechám, ať se stane, co se má stát, aniž by se člověk něčím rozptyloval. Totéž platí o případu: být bez předsudků znamená přijít prázdný, nemyslet si, že to bude psychický případ nebo blud nebo fyzická choroba nebo miasma nebo prvek či rostlina. Je to o tom, že se musíte cítit dobře prostě proto, že nevíte, a že máte víru v to, že skutečná informace, klíč, bude naplněn. Je to o čekání, že něco přijde, a že to rozeznáte, až to popluje kolem vás.

Takže tohle je hlavní směr mého vývoje, kromě toho, že se občas naučím cosi o nějakém novém léku a že pracuji na provingových zkouškách. Samozřejmě že každý proving, který uděláte, vás potencuje, a studenti, kteří udělali proving, nikdy nejsou stejní, jako byli předtím. Jakmile jednou udělají skutečný skupinový proving a dovedou ho až do konce, stane se z nich jiná skupina homeopatů. I já jsem znovu a znovu potencován každým novým provingem, a to je ohromné!

Ve skutečnosti jsou jen dva způsoby, jak učit, a mohu to říct z vlastní zkušenosti učitele i studenta: je to třesení a ředění. Třesení je těžká dřina se směsí dobrého/špatného, horního/dolního, radosti/bolesti, během které se poučíte o novém léku, o ostatních kategoriích, jiném repertoriu, jiné technice, jiné esenci, jiném přístupu, o jiném případě a tak dále, a vlastně pouze sbíráte informace. Ředění znamená nechat to všechno být, zapomenout a skočit na úroveň vnímání.

Správné učení by mělo být vyváženým výsledkem těchto dvou kategorií. Pokud lidé při vyučování uplatňují příliš mnoho třesení, je jejich výuka suchá a oni jsou jako roboti – přeplnění informacemi, ale bez jakékoliv inspirace nebo moudrosti – stanou se z nich homeopatiční technici. Pokud se to přežene s ředěním, stanete se homeopatem ve stylu *Cannabis indica* – patří to do New Age a je to nepodložené, ztrácí se spojení se zemí. Stejně jako v homeopatii, když potencujete lék, potřebujete deset zatřesení ke každému ředění, musíte jít a přetrpět deset nudných lekcí, než se vám dostane nějaké inspirace.

Mám vlastně velké štěstí – kolegové ordinují hlava nehlava mnoho třesení, a já zase mohu ordinovat tolik ředění, kolik jen chci. Určitě je to větší zábava, pro mě i pro mé studenty. Na druhé straně jsem si vědom, že kdyby neměli ono třesení, mé vyučování by nebylo dostatečné. Musejí znát repertoria, znát techniky, znát klíčové symptomy tak, aby nakonec dosáhli správné rovnováhy.

Vedete nějaký druh dialogu s homeopaty starší generace? Určitým způsobem musíte být moderní Hering.

No, to je hezká poklona. Když čtu citaci z Heringa na zadní straně obalu mé knihy, vždy mi zvoní i uších. Staré homeopaty čtu rád. Před hodinou většinou chvíli meditujeme a já mám často pocit, že se k nám přidal Hahnemann. A nejsem jediný, kdo to říká – mnoho studentů mi řeklo totéž, což je skvělé. Vždy, když čtu Kenta, můj výkon se podstatně zlepšil. Miluju ho – jeho knihy i jeho přednášky – jsou velmi dobré.

Vždycky jsem si myslel, že Kent je autor, který vám ve svých knihách poskytuje similitum.

Je to tak, a já bych se mu rád ve svém psaní přiblížil. Vyprodukoval něco, co člověk čte s velkým potěšením, pokud dokáže překonat primitivní viktoriánské moralizování. Totéž platí o Hahnemannovi, i když u něho je to v poněkud skrytější formě. Pokud pochopíte genialitu jeho knihy *Organon neboli chronické choroby*, každé její čtení je ohromujícím zážitkem. Někteří ostatní autoři ve mně takový zážitek nevyvolávají – je to jen třesení, ale ano, i to má svou cenu.

Slyšel jsem, že jste nedávno natočil nějaká videa...

Vyrobil jsem tři videa, protože mám dojem, že je to nejlepší způsob, jak pojednat o lécích, které studujeme a používáme. Prosazoval jsem řadu let své názory na čisté provingy, ale nechtěl jsem publikovat esence, dokud pro to nenastane vhodná doba. Když publikujete proving a tento proving už je esence, je to předem ztracené. Ale teď, když jsou tu rané provingy staré pět, deset, dvanáct let, a existují desítky případů, můžu povstat a předvést

skutečnost, jak ji vidím já. Právě to je na mém videu. Předvádím *Germanium, Scorpion a Diamond* – což je živá materia medica videa .

Je homeopatie nadějná na začátku, méně dobrá uprostřed a beznadějná na konci ?

Aha, myslíte to, co říká Hahnemann, když se ptáte, co je všechno možné? Víte, homeopati to musí poznat. Pomáháte lidem homeopatií, máte skvělé výsledky, dosáhl jste zázraku. Pokud se na to díváte takto, pomyslíte si, že je to skvělé. To si myslel i Hahnemann. Ale pak přišel na to, že když jdete ještě dál, konce jsou beznadějně, mizerné – a do velké míry je to pravda. Vypadá to, jako když prohráváte bitvu, protože pokud se povznese nad stanovisko každého jedince a uvědomíte si, co znamená Psora, můžete léčit pacienty, jak chcete. Pokud však má jeden člověk v Afghánistánu rýmu, stejně máte Psoru. Pokud je v Zairu válka a v Jižní Americe chudoba, stále máte Psoru. Jak ji překonáte? Může se to povést, pouze když homeopaté při léčení rozvinou další fázi vědomí, od akutních a konstitučních léků až k pochopení toho, co jsou ve skutečnosti miasmata.

Největší chyba, kterou lidé dělají v případě miasm, je, když si představují, že Hahnemann našel správný lék díky jakémusi triku. Ale to není dobrý trik, protože je těžké se shodnout, jestli jde o syfilitický případ, sykotický případ, a je to klasifikace pouze do tří skupin. Pak se degraduje na jakousi teorii nosody na miasma. Ale Hahnemann ve skutečnosti říkal, že se musíte podívat na větší celek. Zde se zabýváme pouze jedním světem, a ten ovlivňuje jak počet lidí, které léčíme v rámci jednoho receptu, tak hloubku našeho vnímání každého jednotlivého případu. Můžete léčit celou Psoru u každého jednotlivého případu, můžete léčit toho člověka v Afghánistánu, pokud vnímáte váš případ dostatečně hluboko – v to věřím. Můžete uzdravit Psoru, pokud léčíte dost lidí. Je to kvantitativní i kvalitativní, ale oboje potřebuje větší předvídatost.

Pokud vezmeme v úvahu skutečnost, že během posledních patnácti let homeopaté přešli od předepisování podle klíčových symptomů ke konceptu konstitučních léků, pak jde o velmi rychlou potenciaci chápání. Lidé vidí větší obraz, ale ještě jim zbývá ujít velký kus cesty. Většina z nich nechápe epidemie – co ve skutečnosti znamenají jak z praktického, tak z filozofického hlediska – a bez hlubokého chápání epidemií nemůže existovat ani chápání miasm a toho, co opravdu znamenají. Takže problém spočívá ve větší vzdělanosti homeopatů.

Jak jsme blízko tomu, abychom byli schopni správně používat homeopatii a homeopatické léčení?

Myslím, že to postupuje velmi dobře, a příštích deset patnáct let s sebou přinese velké změny. Další důležitou fází bude založení vysoce kvalitní homeopatické univerzity, kde by studenti absolvovali šestileté studium a stali se homeopatickými lékaři a kde by alopatie nebyla hlavním předmětem. Zdá se, že se to už blíží a že potřebujeme, aby to skutečně přišlo. Jakmile studenti absolvují základní kurz, mohou strávit celý čtvrtý ročník studiem epidemií – teoreticky i prakticky. Budou vysláni do Peru, aby se zabývali cholerou, aby viděli její větší obraz. Až se vrátí, nebudou stejní jako byli předtím – budou mít zkušenost, jak funguje epidemie, a pak se můžete začít zabývat miasmaty a tím, o čem mluvil Hahnemann.

Takže co se týče budoucnosti, je tu velká naděje. Kdo si myslí, že nynější homeopatie stačí k tomu, aby vyřešila světové problémy, se nedívá dost daleko: dokud nevytrhneme tyto problémy i s kořeny, nevyřešíme nic. Problémy se budou stále vracet. Hahnemann to předvídal, ale stálo ho to třicet let praxe a mnoho námahy. To jsou dvě věci, které většině ostatních lidí chybí. Není to beznadějně, ale máme před sebou obrovskou výzvu.

Jak chápete pojem šamanismus?

Šamanismus je léčitelské umění. Je to souhrnný název pro umění léčit. Ale je založen na zkušenosti, osobní zkušenosti s tím, jak se ponořit hlouběji do přírody a do našich temných stránek tak, abychom se spojili s přírodou, aby naše dobré vlastnosti fungovaly současně s našimi špatnými vlastnostmi, naše vědomí současně s podvědomím a abychom byli schopni překlenout rozpor mezi muži a ženami.

Šamanismus užívá mnoho triků k tomu, aby tohle dokázal. Volí jakoukoliv cestu, protože je to každého osobní cesta. Je to jako cesta hrdiny, dobyvatele, je to poznávání neznámých území, mysticismu a přírody. Je to svět síly a představitosti, drog a zkušenosti, léčení a podvědomí. Homeopatie je moderní šamanismus.

Řekl jste, že provingy jsou šamanismus.

Provingy mají uvnitř homeopatie velmi blízko k šamanismu, i když existují i jiné metody, jako meditace odebrání případu. Ale při provingu se noříte do přírody, vydáváte se na cestu na druhou stranu. Na druhou stranu přírody, ale také na druhou stranu sebe sama, do míst, kterých byste nikdy nedosáhl jen skrze každodenní zkušenost. A co více, děláte to ve skupině, která si uvědomuje samu sebe a která spolu strávila mnoho času, takže je to mnohem silnější zážitek. Je to jako byste jeli na kolektivní výlet do aspektů vašeho já, do vesmíru, kterého se možná v celé historii lidstva ještě nikdy nikdo nedotkl.

Kdo si dopřál výlet do *Kryptonu*? Pokud vím, nebyl to Paracelsus ani Hippocrates, ani to nebyl člověk jeskynní. Směřujete do neznámého teritoria. To tu však bylo už předtím v jiných formách, v jiných archetypech, vy se do něj pouze noříte z nového hlediska. Šamanismus obvykle obsahuje cestu tímto úsekem od bolesti k růstu, a v provingu je obsažena radost i bolest, protože je to zkušenost, které jste se naučili. Není to ředění, není to zkušenost, kterou bychom zapomněli – pokud máte štěstí a vyberete správný lék, což se stává. Z těch, co dělali proving *Argonu*, asi šest lidí mělo z pekla štěstí a vedli si opravdu dobře.

A je to něco, čím musíme my, homeopaté, projít, pokud chceme růst?

Myslím, že ano, je to určitě součástí našeho vzdělání. Dějiny homeopatie obsahují provingy, a vy nemůžete pochopit, co to je, dokud ho sám neuděláte. Nemám pochyb o tom, že existuje spousta výborných homeopátů, kteří nikdy nedělali proving. Ale proving vás posune o krok vpřed. Strach, který má starší generace z provingů, je zvláštní. Existuje propast mezi homeopaty z 50. let a homeopaty z 60. let. V šedesátých letech se cosi stalo, díky *Seržantu Pepperovi*, kdy stará generace říkala, že jsou místa, kam se nemá člověk pouštět, zatímco nová generace *Aquaria* řekla: ale ano, my do toho nového teritoria půjdeme, půjdeme až za jeho hranice a prozkoumáme to tam...

Někteří klasičtí homeopaté říkají, že nepoužívají nové léky, že jich máme dost a nové že nejsou potřeba.

Dobře, když jsi spokojený s tím, co máš, je to fajn, ale musím k tomu podotknout dvě věci. Za prvé: Kent řekl, že od časů Hahnemanna existuje jen dvacet pět dobrých provingů, a to byl ještě dost velkorysý. Od časů Kenta je jich ještě méně. Lidé, kteří říkají, že existuje dostatek léků, používají všechny možné malé léky, které stěží prošly provingem a které je těžké poznat.

Používají tyto méně důležité léky a hrdě prezentují své případy tam, kde neexistuje základ, aby mohli jít dál. A přesto tady máte nové léky, které mají pravděpodobně lepší provingy, než jaké kdy byly v dějinách homeopatie provedeny, takže prezentujete kompletní, plné obrazy. Proč je nepoužít? Každý týden slyším o několika dalších případech – v Kanadě, Jižní Americe, Austrálii, Evropě –, které se vyléčily pomocí *Germania*, *Diamondu*, *Scorpia* a tak dále. Lidé mohou donekonečna teoretizovat o tom, že mají dost léků, ale pokud neznají nějaký lék, který může být specifický pro jejich pacienta, pak nesplňují odstavec 1 a to vše má původ ve strachu, ne v tradici, protože Hahnemann sám řekl: dělejte provingy, a dělejte dobré provingy.

Mám dvacet nebo třicet úspěšných případů *Diamondu*. Můžete říct, že to jsem jenom já, ale znám jiné homeopaty, kteří mají nejméně pět případů.

Co dělají ti lidé, když se jim dostane do ruky případ *Diamondu*, používají *Calc. sulph.*?

Nevím, ale myslím, že když lidé nestudují nové provingy, pak za to částečně přebírám odpovědnost. Já stále bráním materii medicu puru a klasické provingy, ale odmítám vzdát se snadno pochopitelných esencí léků, přestože jsem pod neustálým tlakem homeopatů, kteří si přejí, abych tak učinil. Lidé nebudou číst proving *Diamondu*, ale kdybych přišel a začal je to polopatě učit, používali by ho.

Používáte nějaké jiné slovo namísto esence? Říkáte jednoduchá myšlenka léku?

Myslím, že nejlepší slovo je vzorec, protože esence se snaží vytáhnout z toho myšlenku, kdežto vzorec zkouší propojit všechna témata, aniž by ztratil souvislost s fyzickými aspekty, obecnými znaky a každým individuálním symptomem.

Jeremy, když si pomyslím, co všechno děláte a kde jste, že buď učíte, nebo cestujete, nebo děláte proving. To je pro mě vzor, jste doma všude na světě, chováte se jako univerzální homeopat.

Ano, to jsem.

Děláte to vědomě?

Ne, to je patologické!... Ale je to i prima zábava!

Arnica montana

C. Hering:

Převzato z Guiding symptoms

Přeložila Mgr. Lenka Ničková

Je to široce rozšířená bylina, rostoucí na vysokých horských pláních v Německu. Je to jedna z nejstarších léčivých bylin, v němčině se nazývá Wohlverleih, což znamená “přinášející zdraví”, a nemá nic společného s vlky, jak se domnívají naši vzdělaní francouzští kolegové. Také se jí říká Fallkraut, tedy “bylina používaná po pádu”. Před dvěma sty lety ji Fehr nazval “panacea lapsorum”.

Jedním z prvních Hahnemannových provingů byl proving kořenu Arnicy (Fragmenta de viribus medicamentorum positivis sine in sano corpore hu-

mano observatis, 1805, str. 17-24), obsahující 117 symptomů, pozorovaných samotným Hahnemannem, a 33 citátů. Je to jeden z jeho nejúžasnějších výsledků bádání, a to vše z jednoho jediného kořene.

V prvním díle *Materia Medica Pura*, 1811, str. 236-48, rozšířil své symptomy na 175 a citáty ze starých knih, které homeopatičtí praktici nebrali nikdy vážně, zvýšil na 55.

Ve druhém vydání v roce 1822, str. 471-503, byly Hahnemannovy symptomy rozšířeny na 278, vše z kořene, a také dodal provingy svých studentů. Prohlédl každého provera s nejvyšší pečlivostí a počet symptomů se zvýšil na 314.

Ve třetím vydání, v roce 1830, jich bylo dohromady 638 a jen 46 dodatků.

Velké množství tak zvaných otrav bylo publikováno v časopisech. Je velmi pravděpodobné, že tyto tinktury byly vyrobeny z květů obsahujících tzv. arnikovou mušku. Než se květ rozevře, naklade do něj vajíčka hmyz jménem *Atherix maculatus meigeni*. Z nich se vylíhnou larvy, které požírají semínka, což nebrání vývoji květu, ale zabraňuje zrání semene. Téměř všechny květiny v obchodech obsahují vajíčka, larvy nebo jejich exkrementy a jiné zbytky larev nebo kukel, a to vše působí podobně jako *Catharides*.

Následujme příkladu Hahnemanna a nepoužívejme nic než kořen.

Bylo by velmi důležité udělat proving zmíněného hmyzu, jeho larev nebo kukel, aby se daly oddělit symptomy přináležející k rostlině od symptomů hmyzu. Veškeré tinktury vyrobené z květů jsou velmi nespolehlivé a nedá se jim věřit.

MYSL

- ◆ Ochromení, ztráta zraku a sluchu. Otřes mozku.
- ◆ Komatózní, soporický stav obluzení. Tyfus.
- ◆ Leží jako mrtvý. Otřes mozku, apoplexie atd.
- ◆ Koma, ztráta vědomí. Kongestivní zimnice, meningitida atd.
- ◆ Stupor s bezděčným vypuštěním stolice. Tyfus. Ztráta vědomí. Angina pectoris.
- ◆ Bezvědomí. Když na něj hovoří, odpovídá správně, ale bezvědomí a delirium se ihned navracejí.
- ◆ Může se probrat a odpovídat inteligentně, ale relapsuje ihned do stuporu.
- ◆ Zapomnětlivý, rychle zapomene, co četl, i slova, která chtěl říci. Tyfus.
- ◆ Roztržitý, myšlenky mu bloudí z předmětu na předmět a ulpívají na představách a fantaziích.

- ◆ Mysl jasná jako u jasnovidce. Klidné vzezření, bledý jako křída, myslí, že smrt je nevyhnutelná.
- ◆ Myslí správně, ale používá nesprávná slova pro správné představy. Tyfus.
- ◆ Zmatek v hlavě, mění se do tlakové, pravostranné bolesti hlavy.
- ◆ Sedí zamyšleně, ale nemyslí na nic, jako by snil s otevřenýma očima. Tyfus.
- ◆ Nemyslí. Zmatená tíha v čele.
- ◆ Myšlení líné. Apoplexie.
- ◆ Pomalost myšlení.
- ◆ Říká, že je v pořádku. Tyfus.
- ◆ Delirium s mumláním. Tyfus.
- ◆ Delirium, šeptání.
- ◆ Delirium tremens.
- ◆ Zuřivé šílenství, pacient si je vědom svého stavu.
- ◆ Výrazný sklon usilovně a dlouho intelektuálně pracovat.
- ◆ Nechce se mu myslet, po procházce na čerstvém vzduchu.
- ◆ Neřekne ani slovo, odmítá odpovídat, nesnáší soucit. Tyfus.
- ◆ Roní slzy a vykřikuje. Po zlosti.
- ◆ Tiše se modlí za spásu své duše.
- ◆ Popotahuje přikrývky.
- ◆ Bezmyšlenkovitá veselost, velká frivolnost a zlomyslnost.
- ◆ Deprese.
- ◆ Beznaděj, lhostejnost. Po otřesu mozku.
- ◆ Zoufalství a přesvědčení, že se blíží smrt. Neuralgie.
- ◆ Hypochondrická úzkost, nevrlost.
- ◆ Bojí se, že přibližující se osoby jej udeří, bojí se i toho, že se ho dotknou. Dna.
- ◆ Prudké záchvaty úzkosti. Angina pectoris.
- ◆ Hrůza z náhlé smrti. Se srdeční úzkostí v noci.
- ◆ Lhostejnost ke všemu. Morous.
- ◆ Od přírody veselý, laskavý a upřímný, nyní je depresivní, jedovatý a nervózní.
- ◆ Vzrušivý a plachý. Paralýza.
- ◆ Je extrémně zachmuřená a podrážděná, nepromluví ani slovo.
- ◆ Přecitlivělá nálada, mrzutá, hádavá.
- ◆ Nesmírná přecitlivělost mysli. Prolapsus uteri.
- ◆ Od přírody velmi citlivý, jeho bystrá citlivost mysli obrovsky vzrůstá.

- ◆ Přemíra citlivosti mysli, sklon k příjemným i nepříjemným emocím, bez slabosti či přehnané citlivosti těla. Děje se buď střídavě či současně.
- ◆ Vnímavost ke každému šoku, pohybu či námaze, sklon číst a přemítat. Migréna.
- ◆ Pocit, že není k ničemu.
- ◆ Všechna zaměstnání musí být na čas přerušena, tak silné je utrpení. Záchvaty bolesti hlavy.
- ◆ Malátnost. Myalgia.
- ◆ Neschopnost vykonávat dlouhodobě aktivní činnost.
- ◆ Lehce se poleká, nečekané maličkosti jej vyděsí, až nadskočí.
- ◆ Politovánímhodný stav mysli. Prolapsus ani.
- ◆ Pohnutí mysli dokáže vyvolat chronické záchvaty bolestí hlavy.
- ◆ Každé rozrušení mysli, která je velmi podrážděná, zhoršuje všechny symptomy bolesti hlavy. Prolapsus ani.
- ◆ Onemocnění z úleku či zlosti.
- ◆ Náhlé probuzení budíkem a vstávání způsobí další den bolest hlavy. Chronická cephalalgia.

SENZORICKÝ APARÁT

- ◆ Zmatení v hlavě, s výrazným tlakem v pravé polovině hlavy, obzvláště nad pravým obočím.
- ◆ Točení hlavy s nevolností, < při vstávání nebo pohybu, > když klidně leží.
- ◆ Závrať a neschopnost sebemenší námahy, s bolestí hlavy. Prolapsus ani.
- ◆ Závrať, když zavře oči.
- ◆ Závrať v čele, když jde, nebo při zvednutí a pohybu hlavy. Angina pectoris.
- ◆ Závrať z příliš vydatného jídla, nauzea, porucha vidění.
- ◆ Závrať při vstávání. Apoplexie.
- ◆ Závrať, je téměř nepozorovatelná, když sedí a sklání hlavu, ale když narovná hlavu nebo s ní pohne, má pocit, že se s ní všechno točí.
- ◆ Závrať. Paralýza.
- ◆ Tíha a zmatek v hlavě.
- ◆ Závrať s nevolností při pohybu a vstávání, >ležením.

VNITŘNÍ HLAVA

- ◆ Bolest, píchání a tlak většinou v čele, <pohybem.
- ◆ Bolest v čele začíná ráno, postupně se šíří na spánky a do týla, < odpoledne.

- ◆ Tupá bolest v čele, bolest v zádech a končetinách. Dyzenterie.
- ◆ Tlaková bolest v čele při chůzi, chůzi do schodů, přemýšlení nebo čtení.
- ◆ Bolest nad jedním okem, s kompresí v čele a nazelenalým zvracením.
- ◆ Tlaková bolest v čele < u teplých kamen, jako by se mozek zavinul do hroud.
- ◆ Rychlé píchání v levé frontální dutině s pocitem extravazace krve.
- ◆ Bodání v čele.
- ◆ Chlad v čele, mění se v teplo, někdy pronikavá bolest, < zhorš. otřesy, pohybem atd.
- ◆ Tlak nad očima, šířící se do spánků.
- ◆ Plnost je asi po hodině následována lehkou bolestí v čele, která se postupně zvětšuje, šíří do spánků a týla, vrcholí večer. Chronická cephalalgia.
- ◆ Tlak nad očima, šířící se ke spánkům, s pocitem, jako by se kůže na čele křečovitě smršťovala.
- ◆ Píchavá bolest ve spáncích a čele.
- ◆ Bolest v levém spánku, která se čas od času vrací. Jemné píchání a trhání.
- ◆ Bolest, jako by do spánku vráželi hřebík, s pocením po celém těle kolem pŕlnoci, následuje slabost.
- ◆ Tlakové vystřelování v obou spáncích, zvenku dovnitř.
- ◆ Občasné záchvaty velkých bolestí, buď bušících nebo tlakových, v jednom nebo druhém spánku. Prolapsus ani.
- ◆ Tlakové bolesti hlavy, jako by se hlava rozpínala zevnitř ven, bolest jako by se zvedala z čehosi měkkého v temeni, s tahem v temeni a zátylku a trháním směrem ke spánkům.
- ◆ Tíha uprostřed mozku.
- ◆ Tlak a zmatek v hlavě.
- ◆ Pocit velké tíže v hlavě.
- ◆ Pocit tíhy v hlavě a při jakékoliv námaze pocit, jako by v mozku byla tekutina, den po záchvatu. Chronická cephalalgia.
- ◆ Pocit v horní části hlavy, jako by mozek byl citlivý a rozbolavělý.
- ◆ Přecitlivělost celého mozku, nebo jeho různých částí. Migréna.
- ◆ Pálení v mozku, s přirozenou teplotou těla, v noci a ráno, < pohybem, > odpočinkem.
- ◆ Kongestivní a gastrické bolesti hlavy.
- ◆ Následky pádů či úderů do hlavy.

- ♦ Mechanická zranění, obzvlášť se stuporem z otřesu mozku, fraktury lebky, nebo z komprese (aplikujte zevně teplé obklady nasycené zředěnou tinkturou z kořene, dávejte i vnitřně).
- ♦ Bolesti hlavy > pohybem na polštáři. Pneumonie.
- ♦ Brzy ráno nemůže číst nebo pracovat hned po vstávání z postele, aniž by dostal záchvat. Migréna.
- ♦ Bolest hlavy: prudká při probuzení, ráno, omračující, od 3 hod. do 8 hod., tlaková, při procházce na čerstvém vzduchu, tlaková, s kašlem, píchání v čele při pohybu hlavy, píchání v hlavě, při vstávání nebo posazení v posteli, při čtení či přemýšlení, při procházce, tlak v čele při chůzi do schodů.
- ♦ Bolesti hlavy se závratí.
- ♦ Bolest, jako by hlavu probodl z levé strany nůž, pak hned následuje vnitřní chlad v hlavě, který způsobí zježení vlasů.
- ♦ Postižení mozku. Průjem a dyzenterie.
- ♦ Prudké bolesti hlavy při probuzení ráno, které kolem 8. hod. dosahují takové intenzity, že při procházce venku na vzduchu se mu zamotá hlava a on upadne. Mizí v 10 hod.
- ♦ Meningitida po mechanických nebo traumatických poraněních, jako je otřes mozku, modřiny, pády atd., když je podezření na exudát krve, fibrinu nebo hnisu. V takových případech nacházíme velký sopor a částečnou paralýzu jazyka, očních hybačů, duhovky či končetin.
- ♦ Meningitida po lézi či otřesu, pokud zde není naprostý nedostatek reakce.
- ♦ Meningitis granulosa s charakteristickým sklonem ke zvracení.
- ♦ Serózní či krevní exudáty. Meningitis infantum.
- ♦ Apoplexie, ztráta vědomí s bezděčným vyprázdněním střev a měchýře, paralýza (levostranná), pulz plný, silný, stertor, vzdychání, mumlání.
- ♦ Bez bolesti hlavy. Apoplexia sanguinea.

VNĚJŠÍ HLAVA

- ♦ Pocit, že hlava je příliš velká.
- ♦ Pocit chladu v malých okrcích na čele, jako by se ho někdo dotýkal studeným palcem.
- ♦ Nesnesitelný pocit ledu na vrcholku hlavy, po snídání.
- ♦ Pálící či horké skvrny na vrcholku hlavy. Prolapsus ani.
- ♦ Hlava horká, zbytek těla studený. Iritis. Prolapsus uteri.

- ♦ Bolest v zátylku, jako by mu vytrhávali vlasy nebo dostával prudké elektrické šoky.
- ♦ Tlak v čele, jako by tyto části těla něco drtilo, pocit se šíří do obličeje a obou lícních kostí.
- ♦ Zlepšení, když leží s málo podloženou hlavou. Iritis.
- ♦ Boří hlavu hluboko do ploštáře. Meningitis infantum.
- ♦ Tlakové bolesti hlavy nad očima, šířící se ke spánkům, s pocitem, jako by se kůže na čele křečovitě stahovala.
- ♦ Sklání hlavu nebo ji nosí k pravé straně. Po zranění levého oka. Rekurtní vředy na vlasaté části hlavy.

(Pokračování)

Kasuistiky

Případ Arnica

Ing Petr Mojžíš, Plzeň

Žena, D.B., nar. 1950

Z anamnézy: Silné bolesti zad, nejvíce šíje a křížové oblasti. Bolest je tupá. Silně se zhorší námahou. Prodělala zápal plic, zápal mozkových blan. Operace: apendix, děloha, žlučník, vaječníky. Odpoledne je nejvíc unavena, večer okolo 21 hodiny nejsvěžejší. Nepotřebuje společnost, ale když v ní je, tak se baví. Nikdy neudělá, co nechce. Říká doslova: “Vždy si dělám, co chci, a komu to vadí, to je jeho problém”. Při prvním setkání není nikdy otevřená, spíše pozoruje, co jsou lidé zač. Po jídle má stále žízeň (dříve neměla). Častý průjem ihned po jídle. Sladké má docela ráda, vejce nemiluje. Jídlo ráda mastné – řízek si ještě poleje olejem. Není puntičkář, ale nepořádek nemá ráda. Nesnáší hluk, je na něj alergická. Nemá ráda vítr, ale bouře se jí líbí. Nesnáší těsný límec ke krku, ráda nosí kalhoty. Ráda se koupe, vodu hodně teplou. Má návaly horka, ale je zimomřivá, zimu nesnáší. Dříve vydržela spát hodiny na slunci. Nesnáší pavouky a hady. Moc nepláče, ale dovede plakat vztekem a bezmocí.

Spí špatně, točí se v lůžku, bolí ji celé tělo. Když je jí zle, má zimnici. Pokládá se za impulzivní, ale vzácně vybuchuje. Její krédo je: “Ať si každý

dělá, co chce, já si též budu dělat, co chci.” Asi před 30 lety měla vážnou autonehodu, měla i plastiku obličeje. Přes velké bolesti páteře odmítá např. masáže, říká, že ji to velmi bolí. Léta trpí na urputné bolesti hlavy a celého pohybového aparátu. Desítky let bere mnohokrát denně sedativa.

Repertorizace:

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Suma
Arn	3	2	2	1	1	2	1	3	1	1	10/17
Acon	0	3	2	3	1	0	2	2	3	0	7/16
Lyc	0	3	0	2	2	0	3	1	3	1	7/15
Cham	0	3	3	3	0	0	0	1	3	0	5/13
Alum	0	2	0	1	0	0	2	2	3	2	6/12
Bry	0	2	2	2	0	0	1	2	3	0	6/12

A – MYSL, Tvrdohlavost, tvrdí, že je s ním vše v pořádku

B – MYSL, Smutek

C – MYSL, Dotek, odpor, k

D – MYSL, Vztek, onemocnění ze vzteku

E – MYSL, Neposlušnost

F – MYSL, Strach – dotek, z

G – MYSL, Nálada – proměnlivá, variabilní

H – GEN., Bolest, bolavý

I – GEN., Chlad, sklony k nachlazení

J – GEN., Večer, zlepš.

Podán lék ARN 15 C – 23.2.98

Kontrola 7. 3. 98: Bolesti hlavy přestaly téměř okamžitě, objevily se píhy na ruce, které zase mizí, a afty u zubů, které se stěhují. Daleko větší životní energie, vydrží dlouhou chůzi, což dříve nebylo.

Kontrola 19. 4. 98: Nezvykle žertuje, dobrá nálada. Mnohem lepší sebevědomí, nenechá si diktovat rodiči: Od podání nepotřebuje vůbec žádné léky!

Kontrola 18. 5. 98: Prodělala třídní vysokou horečku se zimnicí a brala Acylpyrin. Zase přešlo. Stále se ale cítí nesrovnatelně lépe, nemusí brát žádná sedativa a dle jejího vyjádření je stav proti původnímu, před podáním léku, “nebe a dudy”. Její muž říká, že ji nepoznává.

Jsou si léky Causticum a Lac caninum podobné?

Ing. Jiří Vrbík, Liberec

Tuto otázku jsem si položil v průběhu následujícího případu:

Navštívila mne matka se svojí čtyřletou dcerkou Andreou. Andrea se zakoktává či zadržává v první slabice slov, zopakuje ji třikrát, než ji vysloví. Stává se jí to v rozrušení, když chce něco rychle říct. Sama si to uvědomuje a řeší to tím, že první slabiku po nezdařených pokusech nepřírozně natáhne a tak se jí podaří ji vyslovit. Pro úplnost uvádím, že jsem její zadržávání nikdy neslyšel – v průběhu vyšetření i při následujících kontrolách byla velice plachá a mluvila málo, a pokud vůbec odpověděla, tak pouze jedním slovem.

Andrea má sestru-dvojče a ještě o tři roky starší sestru. Narodila se jako první z dvojčat a po porodu ji porodníci na dobu asi půl hodiny odnesli ze sálu, než přišla na svět její sestra. V porodnici pak neustále plakala, což přetrvávalo i po návratu domů. I později byla uplakaná, nechtěla usínat sama a vyžadovala přítomnost matky.

Podle výpovědi matky je živá, ale vždy trochu stranou od sester. Při procházkách chodí její sestry za ruku, ona se však s nimi nedrží a jde sama. Dělá to prý proto, že nesnáší autoritu starší sestry a nerada se jí podřizuje. Často mívá pocit, že se jí matka dost nevěnuje. Reaguje tak, že si sedne na bobek, pláče a vyčítavě ječí na matku. Taktó se chová v mnoha situacích, hlavně když má pocit, že se jí něco děje. Pak je vzteklá, paličatá, brečí a ječí na matku. Má strach ze strašidel, pavouků, mravenců, psů. Odmítá sladkosti. Je žízňivá, pije studené nebo vlažné. Ve spánku se mírně potí na hlavě a v obličeji.

Pozorování při vyšetření: plachá, ostýchavá, odmítá hovořit a odpovídat. Sedí matce na klíně, nevzdálí se od ní ani na okamžik a stále se jí drží alespoň za ruku. Má neklidné nohy – když sedí, klepe jimi o sebe.

Pro repertORIZACI jsem použil rubriky:

Ústa, řeč, koktání
rozrušení
Mysl, plachost
tvrdohlavost
odpovídat, nechut' k
odmítá

strach, zvířata
psi
duchové
Žaludek, odpor, sladké
Končetiny, neklid, dolní končetiny

S převahou vychází Causticum, je jediné ve všech rubrikách (11/19).

Zdá se mi, že centrum případu je ve vztazích – vztahu s matkou, na níž je silně závislá a lpí na ní, přesto je k ní velmi kritická, vyčítavá a často na ni ječí, jako by ji za něco vinila. Dále ve vztahu k sestřám, od nichž se separuje a nesnáší autoritu starší sestry. Studium Causticum i MM dobře odpovídá mému chápání případu. Tinus Smits: Vzrušiví lidé, podráždění maličkostmi. Koktá rozrušením. Nepřijímá žádnou autoritu. Kritičtí, sklon oponovat a stěžovat si.

Vzdorovití. Odpor ke sladkému, strach z hmyzu a zvířat. **Blud, že se k němu rodiče nechovají spravedlivě ve srovnání s bratry a sestrami.**

A právě tento pocit jsem z vyšetření měl. Připadalo mi, že se její stav myslí krystalizoval již v okamžiku porodu. Možná si lze představit její pocity v onom rozhodném okamžiku. Zpočátku je spolu se svou sestrou v bezpečí, náhle však začne být vypuzována ven do neznámého a zlého prostředí a je na delší dobu oddělena od jediné jistoty – své matky. Jako by ji matka odvrhla, zapudila a dala přednost sestře-dvojčeti. Odtud onen pocit křivdy, pocit, že se k ní matka chová hůř než k sestře.

Zajisté je to pouze spekulativní úvaha – nemůžeme znovu zažít za dítě jeho pocity v okamžiku porodu. Ale pokud se tato spekulace potvrdí úspěšnou reakcí na zvolený lék, pomůže nám pochopit duševní stav pacientky i mentální rys léku.

S pevným přesvědčením o správnosti léku podávám Causticum 30 C.

Kontrola po 1 měsíci: první týden průjem, kýčání. Na jeden den se zvýraznilo zadržávání. Poté změna vztahu k sestřám, už se od nich neseperuje, je nyní stále s nimi, na procházkách již s nimi chodí za ruku. Matka udává znatelné zlepšení i zadržávání.

Bez léku, kontrola za 3 měsíce.

Kontrola po 4 měsících od zahájení léčby: Trvá zlepšený vztah k sestřám. Zadržávání se opět mírně zlepšilo. Protože v tomto nemám kontrolu, ujišťuji se opakovaným dotazem, zda jde o skutečné zlepšení, protože mám obavy, aby mě matka nechtěla pouze potěšit. Přes ujištění nejsem příliš spokojen, čekal jsem rychlejší průběh léčby. Zvyšuji tedy potenci

a podávám Caust. 200 C. Jak se později ukázalo, byl to asi rozhodující moment případu. Totiž Caust. 200 C mám pouze v kapkách a snažím se kápnout Andree kapátkem jednu kapku na jazyk. Poprvé zažívám to, co mi matka předtím líčila. Andrea se brání lék přijmout, **brečí a přitom vyčítavě ječí na matku, jako by ona byla vším vinna, přestože lék se jí snažím podat já.** Domlouváme si kontrolu za měsíc a já se bezprostředně po jejich odchodu snažím tento výrazný projev nějak zpracovat. Nejprve objevuji v repertoriu rubriku: Mysl, jekot, děti, u. Studuji některé výrazně uvedené léky a zaujalo mě Lac-c.

V Allenovi nacházím – dítě pláče a ječí zároveň. Je to přesně to, co jsem pozoroval a co se mi snažila matka několikrát zdůraznit. Dále zjišťuji, že Lac-c má také odpor ke sladkostem. V Synthesis nacházím rubriku: Ústa, koktání, rychlá mluva při (jediný lék Lac-c). V T. Smitsovi strach z pavouků a hmyzu. Dělán si poznámku o Lac-c do Andreiných záznamů a zatím vše ukládám k ledu.

Kontrola za měsíc (5 měsíců od zahájení léčby):

Stále ještě zadržává, i když matka tvrdí, že se stav neustále mírně lepší. Trvá na tom i přes moji nedůvěru. Zlepšený vztah k sestram trvá, vztah k matce beze změny. Důsledně se vypyřádám, co vše se objevilo v průběhu minulého měsíce a získávám rozhodující informaci. Andrea prý měla sen, který se již v minulosti opakoval několikrát. Probudila se s pláčem a křičela, že má špinavé ruce a že si je musí umýt. Těžko se dala uklidnit a odmítala si lehnout zpátky do své postýlky. Zbytek noci prospala v posteli s matkou. Zírám na svoji poznámku o Lac-c v záznamu a zdá se mi vše jasné. Lac-c je uvedeno v rubrice: Mysl, blud, špinavý je, a spolu s rubrikou: Ústa, řeč, koktání, rychlá mluva při, rubrikou: Žaludek, odpor, sladkosti, k, a s MM: děti pláčí a ječí zároveň, je jasným kandidátem na předpis.

Neváhám a okamžitě měním lék. Přestože se Andrea po Caust. trvale zlepšovala, podávám Lac-c 30 C.

Kontrola po měsíci (6 měsíců od začátku léčby):

Andrea přichází s lízátkem v puse, kouká jí jen špejle, a já tuším podstatné změny. Matka ihned překotně spustí – hned první noc po léku měla Andrea onen zmíněný sen. Vzbudila se s pláčem, seděla na postýlce s roztaženými prsty rukou a křičela: “Mami, mami, já mám mokré ruce, mám mokré ruce...” (možná to bylo symbolické, už nejsou špinavé, už jsou jenom mokré). Nechala se postupně uklidnit a po umytí a převléknutí usnula ve své postýlce. V dalších dnech se velice zvýraznilo její chování vůči

matce – pláč, ječení a výčitky. Také shazovala všechno kolem a kopala do všeho, co jí bylo nablízku. Zároveň však došlo k markantnímu ústupu zadržávání. Nyní prý již několik dní nezadržává vůbec.

Stav je trvalý, tato jediná dávka Lac-c 30 C dívku vyléčila, nebylo potřeba žádné další opakování léku. V dalších týdnech a měsících se upravil i její vztah k matce a zmizel vztek i zvýšená agresivita.

Z MM: Lac caninum má špatné mínění o své osobě, cítí se urážen, ponižován, pohrdán, má blud, že je na něj pohlíženo shůry (všimněme si, jak si Andrea sama navozuje a prohlubuje svým jednáním tento pocit – v krizových situacích si sedá na bobek). Divya Chabra popisuje Lac-c jako situaci malého domácího psa, který je velmi oddaný svému pánovi, je na něm silně závislý a je zvyklý na pozornost a vlídné zacházení. Pán jej však jednoho dne z nějakého náhlého rozmaru odkopne, jako by byl špinavý a prašivý. Což vyvolá konflikt v jeho mysli – chce být stále oddaný svému pánovi, zároveň však má na svého pána vztek, že ho tak ponižuje a ubližuje mu. Tím vyplouvá na povrch jeho agresivní stránka chování, kterou však musí ovládnout, protože je na svém pánovi tak závislý.

Je zřejmé, že tato situace Lac-c je v jistém smyslu podobná bludu Caustika, které se domnívá, že se k němu rodiče chovají hůř než k sourozencům. **U obou léků je to o špatných vztazích s člověkem, na kterém je dotyčná osoba závislá.** Pro tuto podobnost si myslím, že Causticum v případě Andrey odvedlo pozitivní roli a dokázalo zlepšovat její stav. Když to vezme naopak, je zlepšování stavu po Caustiku důkazem podobnosti zmiňovaných témat obou léků.

Nemyslím si však, že by si léky Caust. a Lac-c byly nějak zvlášť podobné. K úvaze o podobnosti mne vedl pouze tento konkrétní případ, v němž se výrazně uplatnil jeden dosti podobný rys mentálního stavu obou léků z jistě širšího spektra možných rysů těchto léků. V jiných případech, kde by v popředí stály odlišné mentální rysy Caust. či Lac-c, by podobnost možná nebyla vůbec žádná a jeden lék by sotva zastoupil druhý. Nevím, zda by Caust. dokázalo dotáhnout tento případ do konce, to už nezjistím. Myslím si, že by možná odstranilo koktání, těžko by však napravilo vztah Andrey k matce. Jedno však vím jistě: Andrea se musela cítit mnohem hůř, než jsem původně předpokládal – cítila se odkopnutá, zapuzená, ponížená a špinavá. Byl to případ Lac caninum, a ne Causticum.

Homeopatická literatura

Novinky:

Prosíme, abyste objednávali včas s předstihem, výše nákladu odborných publikací se řídí počtem objednávek. Objednávka až po vyjítí může někdy prodloužit čekací dobu až do dalšího dotisku.

Dr. Robin Murphy: SYNTETICKÉ HOMEOPATICKÉ REPERTORIUM

Český překlad nejpoužívanějšího současného syntetického repertoria v anglosaských zemích. V porovnání s Kentovým obsahuje navíc 39 000 rubrik a přes 200 000 přídavků v lécích. Moderní terminologie. Nové léky Hydrog., Choco. atd. Obsažnější než jiná syntetická repertoria. Jako své zdroje používá m.j. i známá současná syntetická repertoria, např. Complete Repertory, McRepertory, Barthelovo a Klunkerovo Synth. rep., Kunzliho Kents Repertory Generale, Vithoukasovy Additions to Kents Repertory a pod., celkem 55 i nejnovějších pramenů. Mezi zhruba pěti nejznámějšími syntetickými repertorii není ani jedno, které by jako Murphyho dávalo novou možnost hledání i podle názvů *všech* existujících současných nemocí. Obsahuje např. diabetes s třinácti podrubrikami, Alzheimerovu chorobu, ebolu, AIDS, alergie, rakovinu, chronickou únavu, *všechny* druhy infekcí, např. chřipku.... rejstřík chorob je úplný. Je zde mnoho nových kapitol s novými rubrikami, jako kapitola Otravy uvádějící také léky na závislosti. Jiná nová kapitola jsou Náhlé příhody, zahrnující zranění, psychické šoky (např. ztráta majetku s jedenácti léky), žlučnickové koliky, ledvinové kameny, traumatický šok, akutní reakce na očkování, alergické reakce, anafylaktický šok atd. Několikrát rozsáhlejší než v Kentovi je kapitola Mysl s novými rubrikami, jaké opět nenajdete v jiných syntetických repertoriích, jako je strach ze zkoušky a mnoho dalších. Při pečlivém srovnání s jinými stejně známými syntetickými repertorii vždy znovu zjistíte, že Murphyho repertorium má vše co ona – a vždy zároveň něco navíc. Mezi jeho klady patří i maximálně přehledný způsob řazení symptomů. Homeopatie jím vstupuje do nové éry.

Dr. Murphy je vůdčí americký homeopát, autor rozsáhlé medicíny (Lotus Materia Medica) a má za sebou dvacet let homeopatické praxe. Jeho Syntetické repertorium se stalo součástí nejrenomovanějších počítačových diagnostických programů. Bude rovněž v příštím roce dodatkem k programu KENT. Cca 2 000 str. v jednom svazku na tenkém biblovém papíru. Pevná vazba. Vyjde v 1. čtvrtletí 1999. Cena knihy cca 2400 Kč. Sleva 200,- Kč je garantována pro ty, kteří zaplatili zálohu. Upozorňujeme, že předpokládaná cena v knihkupectvích může být až cca 3000 Kč.

Rima Handleyová: HOMEOPATICKÝ PŘÍBĚH LÁSKY

Knihy o životě a práci Samuela Hahnemanna se zvláštním zaměřením na jeho poslední léta, která prožil na vrcholu slávy se svou mladou manželkou (a homeopatickou léčitelkou) Melanií v Paříži. Kniha má silný odborný akcent, neboť detailně popisuje, jak Hahnemann se svou chotí léčil, často slavné osobnosti, je zde řada podrobných popisů jednotlivých případů. Je to především knížka o homeopatii. Napsala ji zakladatelka homeopatické college v Newcastle. Knížka byla již přeložena do mnoha jazyků a dočkala se mezinárodního uznání. Vyjde v květnu 99. Cca 220 str., cca 159 Kč.

Miranda Castro: KOMPLETNÍ PŘÍRUČKA PRO HOMEOPATICKOU LÉČBU

Obsáhlá knížka současné anglické autorky, vhodná zejména pro použití v akutních případech a při homeopatické první pomoci. Zkušený homeopát v ní najde mnohé informace o lécích, které ani velmi rozsáhlé medicíny neobsahují. Navíc ve stručné, kondensované a přehledné podobě. Obrazy homeopatických rostlin. Repertorium. Repertorizační karty. Přesný popis metody praktické léčby i s ukázkami případů. 400 str., cena cca 390 Kč. Vyjde v říjnu 98.

Dr. Tinus Smits: MATERIA MEDICA PRO HOMEOPATICKOU PRAXI

Dílo současného holandského lékaře určené pro kontakt s pacientem. Nejnovější poznatky o lécích. Čerpá ze všech existujících moderních zdrojů vč. Shankarana, Sherra, Vithoukase, Morrisona, Coulterové, Phataka..., stejně jako z klasických materiálů medik, především z Clarka. A hlavně z vlastní bohaté praxe. Symptomy členěny též podle věkových kategorií. Již vyšlo. 450 str. Pevná vazba. Cena 590 Kč.

Připravujeme dotisky:

(vyjde po shromáždění dostatečného počtu objednávek):

W. a O. Boericke: Homeopatická materia medica s Repertoriem

Jedna z nejpoužívanějších Materií medik ve světové homeopatické praxi. **Pro rychlou orientaci v klinické praxi.** Charakteristické příznaky cca osmi set léků. Připojeno repertorium. 1000 str., cca 1200 Kč. Pevná koženková vazba.

Dr. H. C. Allen: Klíčové symptomy homeopatické materie mediky

Tato světově známá Materie medika uvádí u každého léku ty nejcharakterističtější symptomy, které jej bezpečně odlišují od ostatních a vedou v praxi nejbezpečněji ke správnému předepsání. Nový pohled na homeopatické léky. Pevná vazba – koženka. 510 str. V tomtéž svazku připojeno: G.Miller: Vztahy homeopatických léků. Cena 550 Kč.

K dodání ihned:

J. T. Kent: Homeopatická materia medica

Podrobná Materie medica. Základní studijní materiál. 3. vydání . 962 str., pevná vazba, koženka. 1100 Kč.

Georges Vithoulkas: HOMEOPATICKÁ VĚDA (Science of Homeopathy)

Základ moderního předepisování. Věhlasné dílo nejznámějšího homeopata současnosti. Správné vyšetření, analýza, vedení případu, komplikované případy, metoda v teorii a praxi. 300 str., pevná vazba. Cena 390 Kč.

J. T. Kent: Repertorium

Tabulkový seznam symptomů a léků tyto symptomy postihujících. Nejrozšířenější diagnostická pomůcka ve světové homeopatické praxi. Upravené 2. vydání v němž došlo k opravě původního českého překladu. Nové přesné odkazy. Nová sazba. Pevná koženková vazba. 1300 str., 1490 Kč.

Jiří Čehovský: Homeopatie – víc než léčba

2. upravené, rozšířené a aktualizované vydání úspěšné publikace. 250 str., 129 Kč.

Pulford: Klíč k homeopatické materii medice

2. opravené vydání. Materie medika amerického lékaře pro pokročilejší homeopaty. Určena pro holistické klasické předepisování. Obsahuje podrobný popis více než padesáti hlavních léků, které však tvoří v obvyklé klasické praxi více než 90% všech podávaných léků. Má zvláštní a velmi přehledný systém, usnadňující vyhledání přesného similia. Nejdříve u každého léku uvádí rubriku Identifikace s typickými klíčovými symptomy pro tento lék. Pevná vazba, koženka. 344 str. 450,- Kč.

MUDr. Vladimír Petroci: Studánky – obrazy dětských konstitučních typů

Homeopatická materia medica současného autora se zaměřením na charakteristické rysy dětského věku. Hluboký a detailní pohled. Původní práce je významnou pomůckou při léčbě dětí. 140 str. Cena 159,- Kč.

alternativa
alternativa
alternativa
alternativa

Objednávky a informace (písemně i telefonicky):

Alternativa, Elišky Přemyslovny 380, 156 00 Praha 5

tel.: 02/57922302-9, linka 205, fax.: 02/579 223 31

e-mail: alternativa@ecn.cz, WWW: <http://www.ecn.cz/alternativa>

Veškeré tituly obdržíte na dobírku buď ihned, nebo po dotisku publikace.